

THE REPRESENTATIONS OF FEMINITY IN VOICULESCU'S NATURE

Iuliana Voroneanu(Păunescu)

PhD, "1 Decembrie 1918" University of Alba-Iulia

Abstract. Voiculescu intimate connection advocates the restoration between man and nature, which marked the existence of the Romanian people and destroyed modern civilization gradually. Voiculescu's stories create a world of meanings in which the real coexists with the fantastic. Thus nature can be regarded as a feminine entity in its many guises. Some feminine symbols that can be found in Voiculescu's Stories are water, rain, fish, the moon, the forest, the cave, the ground. In the individual expression of the eternal feminine, there is always and everywhere around us, ever find love, sensuality, tenderness, sensitivity, charm, grace, purity, spontaneity and dedication.

Keywords: Fantastic, feminitate, ipostaze, simboluri, comuniune

Vasile Voiculescu este un creator de atmosferă, surprinzând lucid moartea lumii magice, sufocată de agresiunea rapidă a civilizației inteligenței. Proprie îi este prozatorului mai ales iscusița în țeserea planurilor real-ireal, în obținerea comuniunii om-natură, prin revitalizarea unor formule folclorice tradiționale, prin aglomerări seriale, prin surprinderea vibrației intime a regnurilor.

Dezvăluirea de către Voiculescu-sau încifrarea, pentru unii- a semnificațiilor unor simboluri și structuri mitice, a rosturilor unor practici magice, este adevărat prin intermediul artei, legate de vânătoare, pescuit și păstorit, intră în conexiuni multiple. Totul se întâmplă în cadrul natural, elementele feminine ale naturii joacă un rol important în amplificarea stărilor și trăirilor personajelor.

Relația povestirilor voiculesciene cu fantasticul

S-a scris și s-a vorbit foarte mult despre fantasticul în proza lui V. Voiculescu. El cunoscuse atâtea zone ale țării și a mărturisit că practicile magice, datinile, atitudinile și mentalitățile arhaice l-au interesat și din perspectiva medicului și educatorului. Dezvăluirea de către Voiculescu-sau încifrarea, pentru unii- a semnificațiilor unor simboluri și structuri mitice, a rosturilor unor practici magice, este adevărat prin intermediul artei, legate de vânătoare, pescuit și păstorit, intră în conexiuni multiple. Totul se întâmplă în cadrul natural, elementele feminine ale naturii joacă un rol important în amplificarea stărilor și trăirilor personajelor.

Aparținând grupării gândiriste, Voiculescu pledează pentru refacerea legăturii intime între om și natură, care a marcat existența poporului român și a fost distrusă treptat de civilizația modernă. În descrierile lui se observă o spiritualizare a materiei: îndărătul realităților palpabile se mișcă entități inefabile cu care omul intră într-o misterioasă comunicare.

Povestirile lui Voiculescu închid în sine o lume plină de semnificații în care are loc o conviețuire a realului cu fantasticul, dar și a miraculosului cu fantasticul, într-o alternare uimitoare de planuri. Scriitorul ne poartă în universul său în așa fel încât, trezindu-ne în plin fantastic, nu știm când și cum am trecut hotarele realului.

Spațiul în care se manifestă supranaturalul este extrem de precis delimitat: un spațiu izolat de influența civilizației și de orice formă de viață socială, reprezentat printr-o natură

sălbatică(pădurea, apa, muntele) și uneori greu accesibilă și un timp nedefinit, reprezentat simbolic prin timpul nocturn.

Parcurgând „Povestirile” lui V.Voiculescu, se constată ferma opțiune estetică a prozatorului pentru fantasticul de sorginte folclorică, susținut de un puternic substrat arhetipal. Influența tradiționalismului este evidentă în alegerea temelor și motivelor literare, izvorâte din experiența magică a satului românesc sau adaptate acestei experiențe.

Proza voiculesciană confirmă părerea că fantasticul e un gen prin excelență descriptiv, că el se bazează pe o adevărată școală a privirii. Scriitorul observă și „interpretează” natura, așezând în reprezentare peisagistică accente anticipative ale evenimentelor. Universul imaginar din „Povestiri” este construit în forma unui ***cronotop*** al primitivității sălbatice.

Natura și Femeia - ipostaze ale feminității

Natura voiculesciană poate fi privită ca o entitate feminină, în multiplele ei înfățișări, dar mai ales lumea de la munte și din împărăția bălților, este natura pe care scriitorul a purtat-o în suflet, mereu dornic de a vedea cu ochii minții și de a simți mișcarea, culorile, frumusețea, tumultul și de a reda totul în cuvinte. De remarcat astfel că la Voiculescu, voluptatea de a lua contact cu natura este de ordin vizual. El percepe natura cu ajutorul privirii. Ochiul său deschis spre lume se bucură de expresivitatea formelor vegetale, de schimbarea luminii, de culorile cerului și norilor, de ivirea norilor.

Natura servește dispozițiilor sale spirituale. El este receptiv la vitalitatea, la dinamismul prefacerilor naturii, la mobilitatea elementelor feminine, la pulsul, tensiunea și agitația debordantă a naturii, la relația specială creată între personaje, trăirile lor și elementele cadrului natural. Voiculescu exploatează stările paroxistice ale acesteia: revărsările de ape, respirația uriașă a aglomerației umane și animale, viscolul năpraznic, fierberea, tumultul, ciocnirile violente. În același timp, natura voiculesciană este guvernată de reguli ce subsumează existența feminină în jurul nostru, dar a și preluat din comportamentul ființei-femeie. Ea este fie supusă, pasivă, receptivă, sensibilă la nevoile oamenilor, fie dezlănțuită, dominantă, rezistentă, independentă.

Trăsăturile feminine ale elementelor naturii sunt receptate și redată de către Voiculescu într-un mod care atrage atenția, deoarece între acestea există o legătură strânsă. Ele se îmbină și se influențează reciproc. În natură el descoperă acele forțe primare ale cosmosului care au generat viața planetei și în care omul însuși își găsește îndepărtata sa origine. Aceste forțe se constituie și se materializează în elementele feminine ale naturii, de care omul modern se devitalizează în condițiile civilizației moderne: apa, ploaia, luna, pădurea, pământul, peștera. Prezentarea pe larg a elementelor feminine întâlnite în opera lui Voiculescu încearcă să evidențieze adevăratele semnificații a acestora.

Descrierea personajelor feminine se bazează pe oscilația între realitatea fermă și basm, pe un amestec subtil de linii fantastice și reale. Portretele împrumută, prin armonie dimensiuni ale clasicității folclorice, trădând însă dispoziție la culoare și voluptatea liniei detaliate. Atributul unic al puținelor personaje feminine este frumusețea, o frumusețe izbitoare, care atrage atenția asupra unei semnificații specifice a privirii.

Există o relație dintre femeia ființă și latura feminină a naturii, plecând de la ideea că feminitatea și manifestarea trăsăturilor ei presupun o modificare a categoriilor mentale, deoarece dislocă structura viziunii obișnuite a lumii înconjurătoare sau a propriului echilibru interior. În fața ipostazelor feminității personajele experimentează senzații și trăiri pe care am încercat să le ilustrez. Povestirile ilustrează psihologii relativ sumare de personaje feminine, însă natura ca entitate feminină este bogat reprezentată prin prezența numeroaselor elemente feminine. Manifestarea feminității în aceste povestiri are ca rezultat obținerea comuniunii om-natură, dar și expresia unei insecurități lăuntrice, o inaderență între om și natură, care poate conduce la depersonalizarea individului, a ipostazei masculine.

Femeia ca ipostază a feminității, are capacitatea necesară să administreze relațiile sentimentale, să asigure relații interumane, stabilitate și iubire. Ea e dotată cu talentul necesar pentru a simți motivațiile și sensul vorbelor și al comportamentului, putând prevedea finalitățile sau luând măsuri.

Natura, cu toate elementele feminine, în această ipostază, are capacitatea de a mijloci relațiile interumane, de a da stabilitate și de a oferi protecție pentru manifestarea iubirii, de a potența actul iubirii, prin farmecul și magia pe care le poate exercita asupra ființei umane. Dar totodată poate fi potrivnică omului, revărsându-și toată energia negativă acumulată prin acțiunile omului, sau, fiindcă așa este scris. Din vreme în vreme, natura își dezlănțuie stihiiile, se manifestă distructiv, ia tribut de vieți omenești și apoi revine la starea inițială.

În literatura română întâlnim scriitorii care au redat în operele lor ipostaze ale feminității, atât femeia, cât și elementele feminine ale naturii. Ca personaje principale sau secundare, sau chiar prezență episodică, acestea aduc acea notă de feminitate cadrului în care se desfășoară acțiunea, imprimă acțiunii sensibilitate, finețe, căldură, blândețe, îndărătnicie chiar. Aceste atribute ale feminității îmblânzesc duritatea acțiunii sau accentuează dramatismul acesteia.

Natura misterului feminin identificat în diferitele ipostaze ale feminității însuflețește mai mult decât orice altceva. În expresia individuală a eternului feminin, care există dintotdeauna și peste tot în jurul nostru, regăsim oricând iubirea, senzualitatea, gingășia, sensibilitatea, farmecul, grația, puritatea, spontaneitatea și dăruirea.

Simboluri/elemente feminine ale naturii în Povestirile lui Voiculescu

Natura înseamnă pentru V.Voiculescu în primul rând vitalitate. În natură el descoperă acele forțe primare ale cosmosului care au generat viața planetei și în care omul însuși își găsește îndepărtata sa origine. Aceste forțe se constituie și se materializează în elementele feminine ale naturii, de care omul modern se devitalizează în condițiile civilizației moderne, întruchipând câteva simboluri feminine.

Simboluri acvatic

Apa – semnificațiile simbolice ale apei pot fi reduse la trei teme dominante: origine a vieții, mijloc de purificare, centru de regenerare—ce pot fi regăsite chiar în cele mai vechi tradiții, ele formând combinații imaginare dintre cele mai variate, deși toate coerente.

Apa este un mobil al intrigii, mânăta spre o nouă alcătuire a zodiilor în „Pescarul Amin”. Ivirea din străfunduri a unui morun fabulos, „arhanghel al apelor” e precedată de revărsarea Dunării furioase, devenită „un imens șir de dâmburi rostogolitoare”. Apa nu-și poate nega originea voluptoasă și, pe pământ, ea se arată a fi un element al iubirii și al unirii cu atotputernicia cerească. Reprezintă o sursă de fecundare a sufletului: râul, fluviul, marea reprezintă cursul existenței umane și fluctuațiile dorințelor și sentimentelor. Rătăcirea eroilor la suprafața apei arată că ei sunt expuși pericolelor vieții, simbolizate în mit prin monștrii ieșiți din adâncuri.

Pentru Voiculescu apa rămâne leagănul vieții și al morții, al dragostei și eliberării de păcat. În ea trebuie căutați și pot fi regăsiți strămoșii („Pescarul Amin”), ea se identifică cu spațiul dragostei, chiar dacă e plătită cu viața („Loștrita”). Este vorba, prin urmare, de o obsesie a scriitorului în legătură cu adevărul elementar că apa ca element al universului a fost și a rămas întotdeauna izvorul și leagănul primordial al vieții pe pământ. Asemeni unei ființe umane, apa captează toate energiile negative ale universului, adună toată ura și necazurile produse de revărsările ei care nu pot fi stăvilite de puterea omului: „Apele, îngreuiate de piedica zăplazurilor, se încarcă de ciudă, curg dense, dure, ca de rece metal topit...”

Peștele, emblemă a apei, este simbolul fecundității și înțelepciunii. Trăind ascuns în adâncurile apei, el este pătruns de puterea sacră a genunii. El doarme în lacuri sau străbate fluviile și dăruiește ploaie, umezeală sau provoacă revărsări. El poate fi asimilat revărsărilor de după iarnă, cu valuri ce se umflă și înghit totul ca un potop purificator, precum și noianului mișcător și anonim unde ajung toate. Aici domnește principiul Umed, ca principiu al topirii, al dizolvării,

al învăluirii, al contopirii părților într-o totalitate, aceasta extinzându-se pe măsura imensității fluide ce ne înconjoară.

Lostrița-sirenă din povestirea cu același titlu este o semi-zeitate a apei și a aerului, un element confuz și necurat. Morunul, strămoșul lui Amin, „urcase din alte lumi de ape, de departe, se altoise cu băștinașii și întemeiase între brațele fluviului neamul cel tare al Aminilor”.

Ploaia este universal considerată simbolul influențelor cerești ce se exercită asupra pământului, fiind în mod evident, elementul fecundator de pe urma acțiunii căruia pământul devine fertil. Ploaia lunară comportă și simbolismul obișnuit al fertilității, al înviorării. Ploaia, fiică a norilor și a furtunii, adună laolaltă simbolurile focului (fulgerul) și a apei. De aceea, ea prezintă o dublă semnificație, de fertilizare spirituală și materială. Căzând din cer, ea înseamnă și un dar al forței divine.

Noaptea este considerată fiica Haosului și mama Cerului și a Gliei. Ea a dat naștere somnului și morții, viselor și spaimelor, duișoșiei și înșelăciunii.

În povestirile lui Voiculescu noaptea vrea să ia în stăpânire lumea, atât celelalte elemente feminine, cât și reprezentanții lumii oamenilor. Nu e lipsit de semnificație faptul că deschiderile spre lumea magicului natural sunt specifice imaginarului nocturn: fie că e vorba străfundurile tenebroase ale apelor, fie de întunericul terestru, sugestia dominantă e legată de noaptea timpului, de coborârea în preistorie și de refacerea în acest mod a legăturii intime între om și natură. Tocmai ideea că unitatea inițială a lumii poate fi regăsită printr-un eveniment suprafiresc face ca textul să fie fantastic, dar nu terifiant; ruptura săvârșită „în sânul inalterabilei realități” neliniștește, fără să înspăimânte.

Noaptea devine locul privilegiat al comuniunii de neînțeles, e jubilara dionisiacă. Ea e legată de coborârea pe o scară tănuțită, de contopire amoroasă. Majoritatea legăturilor care au loc între iubiți au loc noaptea, „spre miezul nopții”. Doar acum refacerea legăturii intime între om și natură poate avea loc, refacerea legăturilor rupte datorate lumii civilizate este pe deplin favorizată.

Simboluri terestre

Pământul este principiul pasiv, perfecțiunea care primește acțiunea principiului activ. Glia suportă iar cerul acoperă. Toate ființele se împărtășesc din ea de la naștere, căci este femeie și mamă. Pozitive, virtuțile ei sunt blândețea și supunerea, fermitatea liniștită și durabilă, dar și umilința.

Asimilat cu mama, pământul este un simbol de fecunditate și de regenerare. El naște toate ființele, le hrănește, le protejează împotriva oricărei puteri de distrugere, apoi primește din nou germenii fecundator. Pământul, în forma câmpiei, avid de apă este menționat în „Sezon mort”-„liniștite drumuri de țară, cu praful de trei palme”, Voiculescu numindu-l „Sahară nemilostivă”. În această ipostază, pământul așteaptă „semintele” de ploaie, pentru a-și exercita capacitatea de regenerare și de fecunditate. Vegetația are nevoie de un alt element feminin, ploaia.

Peștera este arhetip al uterului matern. Ea reprezintă lumea, un loc al neștiinței, al suferinței și pedepsei, în care sufletele omenești sunt ținute închise și încătușate. Simbolismul peșterii cuprinde nu numai înțelesul cosmic, ci și etic sau moral. Peștera și spectacolul ei reprezintă lumea aceasta de aparențe agitate, din care sufletul trebuie să iasă pentru a contempla adevărata lume a realităților-lumea ideilor. Intrarea în peșteră înseamnă întoarcerea la origini și, de aici, înălțare la cer, ieșire din cosmos.

Ca și în cazul Luparului și al părintelui Sofonie, peștera simbolizează primitivitatea și izolarea în care trăiește omul lui Voiculescu, simplitatea naturală a unei lumi ce nu cunoaște noțiunea de confort. Femininitatea peșterii determină descătușarea sufletului închis în spații rigide, stricte (zidurile mănăstirii). Eroul din „Schimnicul” se redescoperă, comunică cu puterile ascunse ale pământului, ale forțelor magice. El lasă în urmă mănăstirea, toate amintirile despre o viață deloc fericită și se retrage în peșteră pentru a-și găsi liniștea, pentru a deveni el însuși.

Pădurea constituie un adevărat sanctuar în stare naturală, acoperământul unui munte și puterea acestuia. Ca simbol al vieții, copacul poate fi considerat o legătură, un intermediar între pământul în care își înfige rădăcinile și bolta cerească pe care o atinge cu creștetul.

În general, pădurea lui Voiculescu este pătrunsă de fabulos, natura vegetală rămasă în sălbăticie, neatinsă de om, își apără tainele, iar străinii nu pot pătrunde în aceste locuri fără acceptul ei. Pădurea sa este o făptură feminină în sine, capabilă de sentimente și pasiuni, înzestrată cu suflet care este perceptibil, prin freamătul ramurilor și șoaptele frunzelor, prin răsuflarea adierilor de vânt.

Pădurea din „Sezon mort” este o pădure sălbatică, rămasă încă impunătoare și pură a străvechiului codru al Vlăsiei, unde trăiesc viețuitoare de toate felurile, o comoară de culori jucăușe și o explozie de viață unanimă.

Simboluri cosmice

Luna simbolizează dependența și principiul feminin, precum și periodicitatea și reînnoirea. Luna este un instrument de măsură universal. Același simbolism leagă între ele Luna, Apele, Ploaia, caracterul prolific al femeii, al animalelor, al vegetației, destinul omului după moarte și ceremoniile inițiatice. Ea este asimilată cu apele primordiale de unde începe manifestarea, noaptea, umezeala, subconștientul, imaginația, visul, receptivitatea, femeia și tot ce este trecător, influențabil, prin analogie cu rolul ei astronomic de reflector al luminii solare. Luna are un farmec aparte în povestirile lui Voiculescu. Magia se exercită prin lumina stranie a lunii, în întunericul nopții. Ea provoacă stări diferite asupra personajelor, de la neliniște până la rezonanța ființei cu natura. Natura chiar este dominată de un instinct erotic fabulos: energii devastatoare și obscure răscolesc deopotrivă om, animal și natură, prinși în vârtejul unei adevărate beții a fecundității.

Prezentarea pe larg a elementelor feminine întâlnite în opera lui Voiculescu încearcă să evidențieze adevăratele semnificații a acestora. Luată în ansamblu, elementele feminine sunt rezultatul unor forțe și legi neștiute, care au generat viața planetei, în care omul însuși își găsește îndepărtata sa origine. Aceste forțe se constituie și se materializează în elementele feminine ale naturii, de care omul modern se devitalizează în condițiile civilizației moderne.

BIBLIOGRAPHY

- Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, București, Editura Artemis
- Ocinic, Mirela, *Un vis iluminat de-un fulger*, Sibiu, Editura Imago, 2002
- Ocinic, Mirela, *Structuri ale imaginarului în proza scurtă românească din secolul XX*, Sibiu, Editura Imago, 2002
- Ocinic, Mirela în *Cercetări de limbă și literatură*, Tomul XI, 2000-serie nouă, Oradea, Editura Imprimeriei de Vest, 2000
- Popescu, Florentin, *Pe urmele lui Vasile Voiculescu*, București, Editura Sport-Turism, 1984
- Sorescu, Roxana, *Interpretări*, București, Editura Cartea Românească, 1979
- Tudose, Cerasela, *Gen și Personalitate*, Editura Tritonic, București, 2005
- Zaharia-Filipaș, Elena, *Introducere în opera lui V. Voiculescu*, București, Editura Minerva, 1980